

OSCAR WILDE

PORTRETUL LUI DORIAN GRAY

*Traducere din limba engleză
Dumitru Mazilu*

PREFAȚĂ

Artistul este creator de lucruri frumoase.

Țelul artei este să reveleze arta și să-l ascundă pe artist.

Critic este acela care poate transpune într-un alt mod sau într-o altă substanță impresia produsă asupra sa de lucrurile frumoase.

Critica cea mai distinsă, la fel ca și cea mai modestă, este un procedeu autobiografic.

Aceia care găsesc înțelesuri urâte în lucrurile frumoase sunt desfrânați fără a fi încântători. Asta este o greșală.

Cei care găsesc înțelesuri frumoase în lucrurile frumoase sunt oameni cultivați. Pentru ei există speranță. Sunt cei aleși, pentru care lucrurile frumoase înseamnă numai Frumusețe.

Nu există ceva ce s-ar putea numi carte morală sau imorală. Cărțile sunt bine sau prost scrise. Atâta tot.

Sila secolului al nouăsprezecelea față de Realism este furia ce-l cuprinde pe Caliban¹ în clipa când își vede chipul în oglindă.

Sila secolului al nouăsprezecelea față de Romantism este furia ce-l cuprinde pe Caliban în clipa când nu-și poate vedea chipul în oglindă.

¹ Personaj monstruos din *Furtuna* de Shakespeare.

Viata morală a oamenilor este o parte din materialul folosit de artist ca subiect, însă moralitatea artei constă în folosirea desăvârșită a unui material lipsit de desăvârșire. Nici un artist nu dorește să dovedească ceva. Chiar și adevărurile pot fi dovedite.

Nici un artist nu are preferințe de ordin moral. La un artist, o preferință de ordin moral devine manierism stilistic de neiertat.

Artistul nu poate fi niciodată morbid. El are posibilitatea să exprime orice.

Gândirea și limbajul sunt pentru artist ustensile ale unei anumite arte.

Viciul și virtutea sunt pentru artist materie primă menită unei anumite arte.

Din punct de vedere al formei, tipică pentru toate artele este arta muzicianului. Din punct de vedere al simțirii, tipică este măiestria actorului.

Orice artă este în același timp aparență și simbol.

Cei care pătrund dincolo de aparență o fac pe propriul lor risc.

Cei care deslușesc simbolul o fac pe propriul lor risc.

Adevărul e că arta oglindește spectatorul, nu viața.

Diversitatea opiniilor privitoare la o operă de artă arată că acea operă este nouă, complexă și fundamentală.

Când criticii nu se înțeleg, artistul este în deplin acord cu el însuși.

Putem ierta unui om vina de a fi creat un lucru înzestrat cu utilitate practică, atâta vreme cât nu-l admiră.

Singura scuză pentru crearea unui lucru lipsit de utilitate practică poate fi doar admirația nețărmurită.

Orice artă este cu totul lipsită de utilitate practică.

CAPITOLUL I

Mireasma bogată a trandafirilor plutea prin întreg atelierul, iar când adierea ușoară a vântului văratic se strecura printre copacii din grădină, pe ușa deschisă năvălea aroma plină a liliacului sau parfumul mai suav al florilor roșii de măceș.

Din colțul divanului de traiste de șa persiene pe care sedea întins, fumând, așa cum avea obicei, nenumărate țigări, lordul Henry Wotton abia putea să zărească lucirile de dulceața și coloritul mierii ale bobocilor unui bobițel cu ramuri atât de tremurătoare, încât păreau oricând gata să se frângă sub povara unor asemenea frumuseți învăpăiate; din vreme în vreme, umbrele ca niște năluciri ale păsărilor pornite în zbor țâșneau pe lungile perdele de mătase scumpă întinse peste fereastra uriașă, pricinuind pentru o clipă efecte de atmosferă japoneză ce-l făceau să-și aducă aminte de acei pictori din Tokyo, cu chipuri palide, ca sculptate în jad, atât de iscusiți în încercările lor de a sugera agerimea și mișcarea folosind mijloacele unei arte prin definiție statică. Zumzetul posomorât al albinelor ce-și croiau drum prin iarba înaltă și netunsă ori se roteau cu stăruință monotonă în jurul țepilor poleiți cu praf al tufelor răzlețe de caprifoi,

păreau să facă tăcerea încă și mai apăsătoare. Zgomotele stinse ale Londrei aminteau notele de bas ale unei orgi îndepărtate.

În mijlocul încăperii, prins pe un șevalet ridicat, se afla portretul în mărime naturală al unui tânăr de o frumusețe fizică extraordinară, iar în fața portretului, ceva mai departe, ședea artistul însuși, Basil Hallward, a cărui dispariție neașteptată, petrecută cu câțiva ani mai înainte, pricinuisse pe vremea aceea atât de multă agitație și dăduse naștere atâtor presupuneri dintre cele mai stranii.

Pe când privea făptura grațioasă și încântătoare cu atâta măiestrie oglindită prin arta sa, un zâmbet de desfătare alunecă pe chipul pictorului și păru că vrea să zăbovească acolo. Dar deodată tresări și, închizând ochii, își așază degetele peste pleoape ca și când ar fi vrut să-și ferece în minte cine știe ce vis ciudat din care i-ar fi fost teamă să nu se trezească.

– Este cea mai reușită lucrare a ta, Basil, cel mai bun tablou pictat de tine vreodată, spuse cu voce stinsă lordul Henry. Anul viitor trebuie să-l trimiți neapărat la Grosvenor¹. Academia e ceva prea mare și prea banal. De câte ori am călcat pe acolo, am dat ori peste prea mulți vizitatori pentru a mai avea posibilitatea să admir tablourile, ceea ce a fost îngrozitor, ori peste prea multe tablouri ca să mai pot admira vizitatorii, ceea ce a fost încă

¹ Grosvenor Gallery, galerii de artă din Londra, înființate în 1877, unde în fiecare an, la 1 mai, se deschid expoziții de pictură și sculptură.

și mai rău. Sălile de la Grosvenor sunt într-adevăr singurul loc potrivit.

– Nu cred că am să-l trimit undeva, răspunse celălalt aruncându-și capul pe spate în felul acela caraghios care la Oxford stârnea atât de adesea hazul colegilor. Nu, n-am să-l trimit nicăieri.

Lordul Henry înălță din sprâncene și îl privi uluit prin ghirlandele străvezii de fum albăstriu ce se încolăceau în cercuri capricioase, ridicându-se din țigara lui amestecată cu mult opiu.

– Să nu-l trimiți nicăieri? Cum așa, dragul meu? Ce motive ai putea să ai? Ciudate ființe mai sunteți și voi, pictorii! Ați fi în stare de orice ca să câștigați faimă. Și, de îndată ce-o obțineți, parcă nu știți cum să vă lepădați de ea. E o nerozie crasă, fiindcă nu există pe lume decât un singur lucru mai rău decât să se vorbească pe seama ta, și acela e să nu se vorbească deloc. Un asemenea portret are să te așeze cu mult deasupra tuturor tinerilor din Anglia și îi va face pe bătrâni să moară de invidie, dacă oamenii bătrâni sunt vreodată în stare să trăiască o emoție.

– Știu că ai să râzi de mine, răspunse pictorul, dar adevărul e că nu-l pot expune. Am pus în el mult prea mult din propria-mi ființă.

Lordul Henry se întinse pe divan, apoi izbucni în râs.

– Da, știam că ai să râzi, dar cu toate astea, nu ți-am spus decât purul adevăr.

– Mult prea mult din propria-ți ființă! Pe cuvântul meu, Basil, n-aș fi crezut că ești atât de înfumurat: și îți

spun foarte cinstit că nu pot sesiza nici o asemănare între tine, cu chipul tău aspru și colțuros și părul negru ca smoala, și acest tânăr Adonis¹ ce pare alcătuit din fildeș și petale de trandafir. Dar uită-te bine, dragul meu, e Narcis² însuși, pe câtă vreme tu – e drept, ai o expresie foarte intelectualizată și multe altele de același fel. Numai că frumusețea, frumusețea adevărată ia sfârșit acolo unde începe expresia intelectualizată. Intellectul este prin el însuși un mod de a exagera și nimicește armonia oricărui chip. În clipa când cineva stă și gândește devine în întregime numai nas, ori numai frunte, sau altceva respingător. Ia aminte la oamenii care au făcut carieră strălucită în orice profesie savantă. Sunt de o hidoșenie desăvârșită! Exceptând, bineînțeles, Biserica. Dar nu uita că slujitorii Bisericii nu gândesc. La vârsta de optzeci de ani un episcop continuă să repete tot ce a fost învățat să spună pe vremea când era un băietan de optsprezece, iar urmarea firească e că totdeauna rămâne cu adevărat fermecător. Misteriosul tânăr care ți-e prieten și al cărui nume nu mi l-ai spus niciodată, dar al cărui portret literalmente mă fascinează, nu gândește nici o clipă. De

¹ Erou din mitologia elină, tânăr de o frumusețe fermecătoare, iubit de Afrodită, zeița frumuseții.

² Personaj din mitologia antică. Înzestrat cu o frumusețe deosebită, a respins dragostea zeiței Echo, iar zeița l-a pedepsit făcându-l să se îndrăgostească de propria sa imagine oglindită în apă. După ce s-a chinuit îndelung din pricina acestei iubiri fără putință de împlinire, a fost transformat în floare.

asta sunt absolut convins. E una dintre fapăturile acelea frumoase și lipsite de creier care ar trebui să se afle totdeauna aici pe vreme de iarnă, când nu sunt flori, și totdeauna pe vreme de vară, când avem trebuință de ceva pentru a ne răcori inteligența. Nu te mai linguși singur, Basil; nu semeni cu el nici măcar pe departe.

– Nu înțelegi ce vreau să spun, Harry, răspunse artistul. Bineînțeles că nu semăn cu el. O știi foarte bine. Și, într-adevăr, mi-ar părea grozav de rău dacă i-aș semăna. Ridici din umeri? Îți vorbesc foarte sincer. Există o anumită fatalitate legată de orice distincție fizică ori intelectuală, o fatalitate de soiul aceleia care parcă urmărește de-a lungul istoriei pașii nesiguri ai regilor. Este mai bine să nu te deosebești de cei din jur. Pe lumea asta urâții și proștii au tot ce e mai bun în viață. Pot sta liniștiți în fotoliu și să se zgâiască la piesă. Dacă nu cunosc gustul victoriei, sunt cel puțin scutiți de amărăciunea înfrângerilor. Trăiesc așa cum s-ar cuveni să trăim cu toții, fără griji, nepăsători și senini. Nu aduc niciodată nenorocirea pe capul altora și nici n-o primesc din partea celorlalți. Situația și bogăția ta, Harry; mintea mea, așa cum e ea – adică arta mea, cu câtă valoare poate avea; frumusețea lui Dorian Gray – cu toții vom suferi de pe urma darurilor ce ne-au fost hărăzite de zei, vom suferi cumplit.

– Dorian Gray? Așa îl cheamă? întrebă lordul Henry pășind de-a curmezișul atelierului, către Basil Hallward.

– Da, așa îl cheamă. Dar n-aveam de gând să-ți spun.

– De ce nu?

– Ei, n-aș putea să explic. Când dau peste oameni care îmi plac nemăsurat de mult, niciodată nu le divulg numele. Mi s-ar părea că renunț la o parte din ființa lor. Am ajuns să îndrăgesc lucrurile tainice. Am impresia că numai în felul acesta viața modernă mai poate deveni pentru noi misterioasă și minunată. E destul să ascunzi un fapt cât de obișnuit, pentru a face din el ceva încântător. De-o vreme încoace, de câte ori părăsesc Londra, nu spun nimănui încotro mă duc. Dacă aș spune, m-aș lipsi de orice bucurie. E un obicei cam trăsnit, aș îndrăzni să afirm, dar s-ar părea că într-un fel oarecare aduce mult romantism în existența cuiva. Probabil că din pricina asta mă consideri un mare aiurit, nu-i așa?

– Ba de fel, răspunse lordul Henry, absolut de fel, dragă Basil. După câte se pare, ai pierdut din vedere că sunt însurat, iar unicul farmec al căsnicieii e că face din viața plină de înșelăciuni nevinovate ceva absolut indispensabil pentru ambele părți. Niciodată nu știu unde se află nevastă-mea, iar nevastă-mea nu știe niciodată cu ce anume mă îndeletnicesc. Când ne întâlnim – și ne mai întâlnim din vreme în vreme, dacă luăm masa împreună în oraș ori ne ducem în vizită la duce – ne spunem unul altuia cele mai trăsnite istorii, păstrând pe chip cea mai rigidă seriozitate. La treburi dintr-astea nevastă-mea e foarte pricepută – de fapt, cu mult mai pricepută decât mine. Niciodată nu încurcă întâlnirile, pe când eu veșnic le încurc. Iar dacă mă dă de gol, niciodată nu face scandal.

Uneori chiar mi-aș dori să stârnească puțină ceartă, dar se mulțumește să râdă de mine.

– Îmi displace profund felul cum vorbești despre viața ta de familie, Harry, zise Basil Hallward îndreptându-se către ușa ce dădea în grădină. Sunt convins că, de fapt, trebuie să fii un soț foarte bun, dar te rușinezi cumplit de propriile tale virtuți. Ești un tip formidabil. Niciodată nu rostești un cuvânt moral, dar niciodată nu faci un gest reprobabil. Cinismul tău e simplă afectare.

– A te purta în chip firesc e simplă afectare, și încă cea mai iritantă afectare din câte cunosc, rosti lordul Henry, izbucnind în râs, apoi cei doi tineri ieșiră împreună în grădină și se întinseră în voie pe o bancă lungă de bambus adăpostită la umbra unui bogat tufiș de lauri. Razele soarelui alunecau pe frunzele sclipitoare. Prin iarbă tremurau aglicele albe.

După o pauză, lordul Henry scoase ceasul și murmură:

– Mi-e teamă că sunt silit să plec, Basil, dar înainte de a pleca insist să-mi răspunzi la o întrebare pe care ți-am pus-o încă mai de mult.

– Despre ce e vorba? întrebă pictorul continuând să țină ochii pironiți în pământ.

– Știi foarte bine.

– Nu știu, Harry.

– Bine, atunci am să-ți spun eu. Doresc să-mi explici din ce pricină nu vrei să expui portretul lui Dorian Gray. Dar doresc să aflu pricina adevărată.

– Ți-am spus pricina adevărată.

– Nu, nu mi-ai spus-o. Ai afirmat că portretul cuprinde prea mult din propria ta ființă. Asta însă e o copilărie.

– Harry, zise Basil Hallward privindu-l drept în ochi, orice portret pictat cu adevărată simțire este un portret al artistului, nu al celui care îi pozează. Cel care pozează nu-i decât un accident, un simplu prilej. Nu pe el îl dezvăluie pictorul, ci mai degrabă pictorul este acela care, prin pânza zugrăvită, se dezvăluie pe sine însuși. Pricina pentru care nu voi expune acest portret este teama că în el am dezvăluit taina propriului meu suflet.

Lordul Henry izbucni în râs, apoi întrebă:

– Și ce anume taină ai dezvăluit?

– Am să-ți explic, spuse Hallward, dar o expresie de adâncă stinghereală i se întipări pe față.

– Aștept cu nerăbdare, Basil, urmă prietenul uitându-se la el.

– O, de fapt sunt foarte puține lucruri de spus, Harry, răspunse pictorul, și tare mi-e teamă că-ți va veni destul de greu să înțelegi. Probabil că nici n-o să mă crezi.

Lordul Henry zâmbi, apoi, aplecându-se, culese din iarbă o aglică cu petale roz și o cercetă atent.

– Sunt pe deplin încredințat că am să înțeleg, reluă lordul, uitându-se cu încordare la discul mic de frunzulițe albe-aurii, iar în ceea ce privește lucrurile pe care le pot crede, sunt în stare să cred orice, cu condiția să fie cu totul de necrezut.

Vântul scutură câțiva boboci din pomii în floare, iar grelele buchete liliachii, cu stelutele lor adunate în

ciorchine, se legănară înainte și înapoi prin aerul molcom. Un greieraș începu să țârâie în apropierea zidului și, ca un firicel albastru, o libelulă cu trup prelung și subțire pluti pe deasupra lor purtată de aripile cafenii și transparente. Lordul Henry avea impresia că aude bătăile inimii lui Basil Hallward și aștepta curios să asculte ce avea să urmeze.

– Povestea nu-i deloc complicată, vorbi pictorul după o vreme. Acum două luni de zile am luat parte la o recepție dată de lady Brandon. Știi și tu că noi, bieții artiști, trebuie să ne mai arătăm din când în când în societate, doar pentru a reaminti publicului că nu suntem niște sălbatici. Așa cum mi-ai spus tu cândva, cu un frac și o cravată albă oricine, chiar și un agent de bursă, poate câștiga faimă de om civilizat. Ei, și după ce am stat acolo vreo zece minute discutând cu doamne masive și împoțonate și cu academicieni pisălogi, deodată mi-am dat seama că cineva se uită la mine. M-am întors pe jumătate și atunci l-am zărit pentru prima oară pe Dorian Gray. Când privirile ni s-au întâlnit, am simțit că pălesc. M-a cuprins un straniu simțământ de groază. Am știut că mă aflu față în față cu cineva a cărui personalitate este ea singură atât de fascinantă, încât, dacă aș îngădui, mi-ar absorbe întreaga ființă, tot sufletul, până și arta. Dar nu voiam ca în viața mea să existe vreo înrâurire venită din afară. Știi și tu foarte bine, Harry, ce fire independență sunt. Totdeauna am fost singurul meu stăpân sau, cel puțin, așa au stat lucrurile până când l-am întâlnit pe